
TALENTEN BIJ HET JONGE KIND

Hoe een leerkracht de talentontwikkeling bij het jonge kind kan stimuleren.

Vriezenveen, februari 2022

*Sanne Bosch
991006001*

*Hogeschool KPZ
Tutor: Johan Koers*

Voorwoord

Voor u ligt de bachelor thesis ‘Talenten bij het jonge kind’. Dit onderzoek is uitgevoerd op basisschool basisschool X!. De thesis is geschreven in het kader van het afstuderen aan de Hogeschool KPZ. Het onderzoek is uitgevoerd in de praktijk, waarbij het ontwerp (deel B) nog gemaakt en uitgevoerd moet worden.

Na aanleiding van gekregen feedback zijn er een aantal dingen veranderd in dit onderzoek: een aantal bronvermeldingen zijn aangepast, de structuur en opbouw van het literatuuronderzoek is wat aangepast en er zijn drie bronnen toegevoegd in de literatuurlijst.

“Iedereen heeft Talent” is een uitspraak van Luk Dewulf. Deze uitspraak is ontzettend mooi, maar wordt in het basisonderwijs niet altijd waargemaakt. Talenten concreet maken voor het jonge kind is lastig en kan niet met de tools die op dit moment beschikbaar zijn. Hoe kunnen we een aanpassing maken, zodat ook deze kinderen weten wat hun talenten zijn? Deze vraag wil ik u meegeven bij het lezen van dit onderzoek.

Ik wil graag een aantal mensen bedanken, die van invloed zijn geweest bij dit onderzoeksproces. Allereerst is dit Johan Koers, mijn tutor. Op basis van de lessen die we gekregen hebben en de gesprekken die gevoerd werden, heeft hij mij geholpen in het proces. Michelle Gemmink is hier ook een belangrijke factor in geweest, als pedagoog stond zij altijd klaar voor mij en de vragen die ik had waardoor ze met gerichte feedback mijn proces stimuleerde.

Graag wil ik ook mijn tutorklas bedanken. In de lessen gingen we sparren over alle obstakels en vragen met betrekking tot het onderzoek. Ook door de kritische blik van deze medestudenten, ben ik een stuk verder gekomen en kan ik deze thesis op dit niveau afleveren.

Daarnaast wil ik graag de collega’s van basisschool X! bedanken. Tijdens dit proces hebben zij meegedacht en mij handvatten gegeven, waar ik binnen mijn onderzoek weer mee verder kon. Door hun kritische blik kon ik gedurende het proces mijn onderzoek aanscherpen, waardoor het uiteindelijk ontwerp echt iets wordt waar zij wat aan hebben. Bedankt voor alle gesprekken, openheid, bereidwilligheid en eerlijkheid.

Tot slot wil ik de lezer van dit onderzoek bedanken. Ik hoop dat u mooie inzichten op doet, die u wellicht mee kan nemen in uw eigen onderwijs. Veel plezier met het lezen!

Sanne Bosch,

Maart 2022

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Excerpt en samenvatting	4
Hoofdstuk 1: Introductie	6
1.1 Probleemstelling	6
Context	6
Aanleiding	6
Praktijkprobleem	6
Relevantie en actualiteit	7
1.2 Vraagstelling	7
Doelstelling	7
Begripsverheldering	7
Hoofd- en deelvragen	8
1.3 Structuur thesis	8
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	9
2.1 Inleiding literatuurstudie	9
2.2 Literatuurstudie	9
Op welke manieren kan er met jonge kinderen aan talentontwikkeling gewerkt worden?	9
Welke vaardigheden zijn er nodig voor de leerkracht, om de kleuters te begeleiden bij de talentontwikkeling?	12
Aan welke voorwaarden moet de ontwikkelingsgerichte interactie voldoen om talenten te stimuleren?	15
Wat kun je verwachten op het gebied van talentontwikkeling volgens de ontwikkelingspsychologie van kleuters?	15
2.3 Conclusie literatuurstudie	16
Hoofdstuk 3: Contextonderzoek	19
3.1 Inleiding contextonderzoek	19
3.2 Methode contextonderzoek	19
3.3 Resultaten contextonderzoek	20
3.4 Conclusie contextonderzoek	22
Hoofdstuk 4: Conclusie en discussie	24
4.1 Discussie	24
4.2 Conclusie en advies	25
Hoofdstuk 5: Ontwerpen	26
Ontwerpeisen	26
Doelen	27

Literatuurlijst	28
Bijlagen	30
Bijlage 1: evaluatie.....	30
Bijlage 2: Verklaring gedragscode onderzoek	31
Bijlage 3: Toestemmingsverklaring HBO-Kennisbank.....	32
Bijlage 4: Observatieformulier talenten bij kleuters.....	33
Bijlage 5: Meetinstrumenten	36
5.1 Interview.....	36
5.2 Mind-map	37
5.3 Vragenlijst	37
De opgestelde vragen	37
Antwoord 1.....	37
Antwoord 2.....	38
Antwoord 3.....	39
5.4 Enquête.....	40

Excerpt en samenvatting

Onderwerp: talentontwikkeling bij kleuters – *Onderzoeksgroep:* groep 1/2 – *Ontwerp:* Talentkaarten, inclusief handleiding en ‘dit moet ik weten’ boekje – *Methode:* enquête, interview, vragenlijst en mind-map – *Conclusie:* de leerkrachten missen kennis en een houvast om de talentontwikkeling bij kleuters te stimuleren.

De talentontwikkeling is een belangrijk onderdeel op basisschool basisschool X!. Door het aanbod wat aanwezig is op school, komen de kleuters in deze ontwikkeling niet tot hun recht. De materialen zijn te abstract en de woorden te moeilijk, waardoor de talentontwikkeling pas in groep 3/4 begint. De hoofdvraag luidt: *Hoe kunnen de leerkrachten de talentontwikkeling van de kleuters tijdens ontwikkelingsgerichte interactie stimuleren?*

Uit het literatuuronderzoek bleek het van belang te zijn dat de leerkrachten ervoor moeten zorgen dat het kind taken gaat verrichten in verschillende contexten (Veenker et al. 2017; Dewulf, 2009; Pronk et al. 2020). Door de leerling talentvol te benaderen en rekening te houden met de MI van Howard Gardner (Hooijmaaijers et al. 2016), kunnen de talenten gesignaleerd worden waarna er gehandeld kan worden naar het talent van het kind. De leerkracht gaat in gesprek met de leerling over het talent en maakt aan de hand van de gesprekken, opdrachten die passen bij het kind en het talent. De kinderen worden hierdoor intrinsiek gemotiveerd om op die wijze te werken en ontwikkelen zo hun talent(en). Aan de hand van de literatuur en voor de helderheid van het *werken en spelen stimuleren?* raag aangepast naar: *Hoe kunnen de leerkrachten de talentontwikkeling van de kleuters tijdens het*

Uit het contextonderzoek bleek dat de leerkrachten al een goede visie hebben over wat de talentontwikkeling met betrekking tot kleuters moet inhouden. In het handelen van de leerkracht ontbreekt een belangrijke stap en dat is het ontwerpen van opdrachten, waarbij het talent wordt gestimuleerd. Door deze stap toe te voegen in het handelen van de leerkracht, kunnen de talenten van de kleuters volledig tot bloei komen. De leerkrachten hopen dat het ontwerp bijdraagt aan het inzichtelijk maken van de talenten voor de leerlingen en leerkrachten houvast bieden om de talentontwikkeling te stimuleren.

Op basis van deze resultaten zijn het advies en de ontwerpeisen tot stand gekomen. Het advies voor de leerkrachten is om het ontwerp de tijd te geven om te werken. Zowel de leerkrachten als de leerlingen moeten wennen aan deze manier van ontwikkelen. De leerkrachten beginnen eerst met een klein groepje leerlingen, die het op sociaal-emotioneel gebied het hardst kunnen gebruiken.

De ontwerpeisen:

- Het ontwerp moet toepasbaar zijn in verschillende contexten (Dewulf, 2009; Pronk et al. 2020; Competent van kop tot teen z.d. & Veenker et al. 2017).
- Het ontwerp moet ruimte bieden voor de eigen verhalen en ervaringen van de kinderen (Janssen-Vos et al. 2017).
- Het ontwerp moet zorgen voor een actieve deelname bij zowel de leerkrachten als de leerlingen (Hooijmaaijers et al. 2016).

- Het ontwerp moet verschillende factoren van de Meervoudige Intelligenties van Howard Gardner bevatten (Hooijmaaijers et al. 2016).
- Het ontwerp moet denkmiddelen bevatten die de leerkrachten de leerlingen kunnen aanreiken (Brouwers, 2019).
- Het ontwerp moet een uitleg van de vier stappen voor de stimulatie van talentontwikkeling bevatten (Veenker et al. 2017; SLO, 2019 & Steller, 2018).
- Het ontwerp moet concreet zijn voor de leerlingen en leerkrachten (Hooijmaaijers et al. 2016).
- Het ontwerp bestaat uit minimaal 15 verschillende talenten.

Hoofdstuk 1: Introductie

1.1 Probleemstelling

Context

basisschool X! is een school die zich bezighoudt met de persoonlijke ontwikkeling van het kind. Hun motto luidt dan ook: ‘Kinderen mogen worden wie ze zijn’ (Reimert, 2021). De school besteedt gericht aandacht aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen. Het accent hierbij ligt op het omgaan met jezelf, anderen en de omgeving. Er wordt bewust omgegaan met ‘wie wij zijn’ en ‘wat wij uitstralen’. Daarnaast vindt de school het belangrijk dat de leerlingen bewust kennismaken met de verschillen in de samenleving vanuit een open houding en respect (Reimert, 2021). De school maakt als hulpmiddel voor de sociaal-emotionele ontwikkeling gebruik van de Kanjertraining en de talentkaarten van Luk Dewulf. Voor de Kanjertraining staat elke week een halfuur ingepland en voor de talentkaarten is er geen vast moment, omdat de kaarten tussendoor worden toegepast of tijdens de kanjertraining. De groepen in de school gebruiken de talentkaarten allemaal op een andere manier. De één past de talentkaarten toe door een ‘talentendouche’ te geven aan een kind, hierbij ontvangt het kind allemaal complimentjes van de klas, waarna een individueel gesprek volgt. Een ander doet alleen de individuele gesprekken met kinderen en geven iets concreets mee: een vel met in het midden de naam en aan de zijkanten dingen waar hij of zij blij van wordt en iets waar hij of zijn van vindt waar die goed in is. Alle leerkrachten van de midden- en bovenbouw gebruiken de talentkaarten tijdens de kanjertrainingen en op individuele inzet om het zelfvertrouwen en zelfbeeld te vergroten. Wat ze verder doen met de hele groep samen, verschilt per leerkracht.

Aanleiding

Vanuit de school is er destijds een studiemiddag geweest over het toepassen van talentkaarten in de klas. Doormiddel van kindgesprekken en lessen binnen de kanjertraining is het de bedoeling dat de kinderen zich bewust worden van hun talenten en hiermee een zelfverzekerd gevoel creëren, waarbij de kinderen weten wat ze van elkaar kunnen verwachten. De school wil, doormiddel van de talentkaarten, de persoonlijkheids- en talentenontwikkeling begeleiden. De school heeft de stempel ‘talentschool’ gekregen. De talentkaarten zijn ter ondersteuning van de missie en visie van de school, met bijbehorend motto: ‘Kinderen mogen worden wie ze zijn’ (Reimert, 2021).

Praktijkprobleem

Het probleem binnen dit onderzoek is dat de leerkrachten van de kleutergroepen de talentkaarten moeilijk kunnen inzetten in de klas, omdat er een groot verschil is tussen het niveau van de kaarten en het cognitieve niveau van de kinderen. De hele onderbouw, leerkrachten en leerlingen, hebben te kampen met dit probleem. De leerkrachten kunnen de talentkaarten niet volledig inzetten en de kinderen hebben geen meerwaarde aan het gebruik van de kaarten, omdat ze de begrippen niet begrijpen en de kaarten niet kunnen lezen. Het gevolg hiervan is dat de leerlingen niet naar elkaar toe kunnen stappen als ze elkaars hulp nodig hebben, omdat ze niet weten wat het inhoudt als je een ‘samenbrenger’ bent. Het probleem treedt op bij het inzetten van de talentkaarten en het is een probleem omdat de kaarten moeten worden ingezet, maar ze erg lastig toe te passen zijn in de praktijk. Het probleem doet zich voor op school, in de kleuterklassen en is ontstaan tijdens het toepassen in de praktijk, na de

studiebijdrages over de talentkaarten. De leerkrachten wilden na de studiemiddag de talentkaarten toepassen in de groep, maar kwamen erachter dat het niveau van de kaarten over het algemeen te hoog gegrepen is voor de kleuterklassen. Voor de hogere groepen geldt dit niet. In de contextbeschrijving staat ook hoe zij omgaan met de talentkaarten in de klas, dus deze groepen zullen om deze reden niet meegenomen worden in dit onderzoek.

Relevantie en actualiteit

Een van de kernwaarden volgens de schoolgids is; sociale veiligheid (Reimert, 2021). De leerlingen staan centraal, waarbij het doel van de school is dat alle leerlingen mogen worden wie zij zijn. Door de talenten bij de kinderen te ontdekken en toe te kennen, geef je het gevoel van zelfvertrouwen mee, waarbij de kinderen een houvast hebben aan iets wat ze goed kunnen. De bedoeling van de school is om een talent te ontdekken bij een kind waar ze ook energie en plezier uit halen.

1.2 Vraagstelling

Doelstelling

Na afronding van dit onderzoek, weten de leerkrachten van de kleuters hoe ze de kleuters tijdens de talentontwikkeling kunnen begeleiden. Ze weten op welke manieren ze met de kinderen kunnen praten over de talenten en welk taalgebruik hiervoor nodig is. Ook weten de leerkrachten wat ervoor nodig is om de kinderen te laten realiseren welke talenten zij hebben. Op basis van de probleemstelling en bovenstaande informatie, worden de hoofd- en deelvragen opgesteld.

Begripsverheldering

Stimuleren houdt in dat er maatregelen genomen worden om iets te bevorderen (Wiktionary, 2019).

Het woord *ontwikkelen* houdt in dat er een groei(proces) doorgaan wordt. De menselijke activiteiten veranderen in de zin van verbetering of uitbreiding. Een ontwikkeling kost tijd en gebeurt niet van de een op de andere dag. Het is een proces door de tijd heen (Encyclo, 2021). Voorspelbaarheid, rust, structuur en vaste regels zijn de kenmerken van een goed *pedagogisch klimaat*. Deze kenmerken zorgen voor voorspelbaar leraar gedrag, waardoor de leerlingen weten waar ze op kunnen rekenen. De kinderen voelen zich veilig en er is een fijne werksfeer (Inspectie van het Onderwijs, 2021). *Ontwikkelingsgerichte interactie* kan alleen plaatsvinden als er sprake is van een wederzijdse emotionele betrokkenheid. De interactie vindt plaats tussen twee partijen (leerkracht en leerling). De groep kan als stimulans gebruikt worden, alleen in dit onderzoek wordt er met ontwikkelingsgerichte interactie bedoeld dat de leerkracht één op één met een kind in gesprek is. Een goede relatie moet als eerste ontwikkeld worden. Wanneer deze aanwezig is, kan er aandacht komen voor cognitieve ontwikkeling (Van Doorn & Van Loo, 2019). Volgens Klein (1999) is de grootste valkuil om gelijk focus te leggen op het cognitieve gedeelte, terwijl het emotionele gedeelte voorop staat. De interactie moet dus liefdevol zijn. *Talentvol gedrag* is volgens Veenker et al (2017) het gedrag van een kind waarbij er potentie is om zich hoog te ontwikkelen op een specifiek gebied. De *brede ontwikkeling* houdt in dat de leerlingen zich ontwikkelen tot competente personen. Volgens de SLO (2021) verstaan we daaronder het vermogen om te denken, voelen en te

handelen. Bij de brede ontwikkeling horen de volgende aspecten: het cognitieve-, het creatieve-, het sociaal-emotionele-, het zintuigelijke- en het motorische aspect. Deze vijf aspecten hangen met elkaar samen en beïnvloeden elkaar. Samen vormen deze 5 aspecten de brede ontwikkeling.

Hoofd- en deelvragen

Hoofdvraag:

Hoe kunnen de leerkrachten de talentontwikkeling van de kleuters tijdens ontwikkelingsgerichte interactie stimuleren?

Deelvragen:

Generieke kennis

1. Op welke manieren kan er met jonge kinderen aan talentontwikkeling gewerkt worden?
2. Welke vaardigheden zijn er nodig voor de leerkracht, om de kleuters te begeleiden bij de talentontwikkeling?
3. Aan welke voorwaarden moet de ontwikkelingsgerichte interactie voldoen om talenten te stimuleren?
4. Wat kun je verwachten op het gebied van talentontwikkeling volgens de ontwikkelingspsychologie van kleuters?

Context kennis

5. Hoe wordt de talentontwikkeling in de onderbouw nu begeleid?
6. Wat is de visie van de leerkrachten van de onderbouw t.a.v. talentontwikkeling?
7. Welke wensen hebben de leerkrachten van de onderbouw m.b.t. de talentontwikkeling van de kleuters?

Ontwerpkennis

8. Hoe is het implementatie proces van het ontwerp verlopen bij de talentontwikkeling van de kleuters?
9. Welke bijdrage heeft het ontwerp bij het inzichtelijk maken van de talenten bij de kleuters?

1.3 Structuur thesis

Deze thesis bestaat uit 7 hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk is de introductie, waarin de aanleiding, context en de probleemstelling staan beschreven. Ook staan in dit hoofdstuk de hoofd- en deelvragen beschreven. In het tweede hoofdstuk staat het theoretisch kader beschreven. Hierin staat alle informatie met betrekking tot het onderwerp van de thesis. Hoofdstuk 3 geeft de antwoorden van de context vragen weer, die leidt naar een contextonderzoek en de resultaten. In hoofdstuk 4 staan de conclusie en de discussie weergegeven en er worden aanbevelingen gedaan voor in de praktijk. In hoofdstuk 5 staat het ontwerp centraal en worden de voorlopige doelen vastgesteld. In hoofdstuk 6 staan de bronnen beschreven en in hoofdstuk 7 zijn de bijlagen te zien die tijdens dit onderzoek zijn gebruikt.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

2.1 Inleiding literatuurstudie

De literatuurstudie van dit onderzoek is in de volgende paragraaf te vinden. Er wordt antwoord gegeven op de deelvragen die leiden tot de generieke kennis die nodig is in dit onderzoek. De literatuur is **beschreven per deelvraag. De deelvragen zijn onderverdeeld in verschillende kopjes, waarin de theorie over het desbetreffende onderwerp wordt toegelicht. Aan het eind wordt** er per deelvraag een conclusie wordt getrokken. De deelvragen die centraal staan zijn:

- Op welke manieren kan er met jonge kinderen aan talentontwikkeling gewerkt worden?
- Welke vaardigheden zijn er nodig voor de leerkracht, om de kleuters te begeleiden bij de talentontwikkeling?
- Aan welke voorwaarden moet de ontwikkelingsgerichte interactie voldoen om talenten te stimuleren?
- Wat kun je verwachten op het gebied van talentontwikkeling volgens de ontwikkelingspsychologie van kleuters?

2.2 Literatuurstudie

Op welke manieren kan er met jonge kinderen aan talentontwikkeling gewerkt worden?

Talenten

Volgens Dewulf (2009) is de betekenis van een talent hebben, het hebben van een gave of het begaafd zijn. Het is een natuurlijke aanleg en gaat over patronen in het denken die sterk zijn ontwikkeld bij een persoon. Een talent zegt iets over het potentieel van mensen. Als iemand een talent heeft, betekent niet dat hij hier resultaten naar haalt. Dewulf beschrijft hier een verschil in talent en talent in actie. Talent in actie is het hebben van een talent wat gepaard gaat met het gedrag van deze persoon en de context waarin de persoon zich bevindt. Talenten uiten zich in bepaalde contexten. Pronk et al. (2020), *Competent van kop tot teen (z.d.)* en Veenker et al. (2017) versterken dit beeld van het begrip ‘talent’. Volgens deze schrijvers is de context het belangrijkste bij de talentontwikkeling. Zonder context, komt het talent niet tot uiting en kan het talent niet verder ontwikkeld worden. De schrijvers van *Competent van kop tot teen* zeggen dat er een stijgende leercurve ontstaat wanneer het talent tot uiting komt in de bijbehorende context. De persoon hoeft niet altijd veel tijd te investeren om informatie te verwerken. Zij zeggen dat een talent behoort tot een persoon en het resultaat is van een natuurlijke groeicapaciteit met een stimulerende omgeving om het talent te laten groeien. Talenten zijn aangeboren en gelinkt aan motivatie, ze komen in verschillende contexten tot uiting en een echt talent leer je niet zomaar af. Veenker zegt dat een *écht* talent, heel zeldzaam is. Volgens de theorie van *complexe dynamische systemen*, ontwikkelt een talent zich tijdens de interactie tussen de leerling en ontwikkelings- en schoolcontext. Veenker vindt de visie op talent die beschrijft dat een talent een begaafdheid is, verouderd. Het is volgens hem geen eigenschap van een persoon meer, maar van het hele systeem. Volgens hem is een talent een gewas in een ‘talententuin’. Alle talenten moeten gezaaid, onderhouden en geoogst worden. Wat de talententuin voortbrengt, is afhankelijk van de grond. Deze moet vruchtbaar zijn, maar vereist ook bemesting en onderhoud. De bodem brengt alleen vruchten voort, als er gezaaid wordt met goede zaden. Ze groeien vanzelf, maar zijn ook afhankelijk van factoren; de tuinier

en het weer. De zorg van de tuinier valt te regelen, maar het weer niet. Dit zijn dan de factoren die niemand in de hand heeft. Het tuinieren vergt geduld en observatie. Je moet op de juiste momenten zorg verlenen en de stukken onkruid weghalen. Verder is het niet in de hand te houden. Planten groeien zoals ze willen en kunnen. Bij een leerling kan een talent dus alleen tot uiting komen, als de leerkracht het talent voor ‘tuinieren’ tot ontwikkeling wordt gebracht. Talent wordt gezien als iets wat bij elk kind aanwezig is en door de juiste interactie tot uiting kan komen. Jacques Brel (Miedema et al., 2010a) heeft echter een hele andere visie als het gaat om de talentontwikkeling. Hij zegt dat het talent niet bestaat. Volgens hem is het talent de behoefte hebben om iets te doen. Het is heel normaal dat iedereen dan een talent heeft, omdat alle kinderen de behoefte hebben om te ondernemen en te ontdekken.

De talentendriehoek

De talentendriehoek (Veenker et al., 2017) is een model wat gebruikt wordt om de interacties die de ontwikkeling beïnvloeden te begrijpen. **De talentendriehoek maakt duidelijk hoe een talent tot uiting komt en hoe er aan gewerkt kan worden.** Een talent behoort niet tot een leerling, leerkracht of taak maar ontstaat ter plekke tijdens de interactie van de aspecten. De driehoek speelt zich af op het microniveau van de les:

de afzonderlijke uitingen van leerkracht en leerling. Hieronder zullen de verschillende aspecten van de driehoek worden toegelicht:

De leerling; het is van belang dat een leerling nieuwsgierig is. De nieuwsgierigheid zorgt voor een onderzoekende houding en geeft interactie tussen de leerkracht, leerling en taak een belangrijke impuls. De leerling stelt vragen en de leerkracht geeft aanknopingspunten om het denken van de leerling te stimuleren.

De leerkracht; belangrijk is dat de leerkracht de talenten herkent in een kind. Hierbij moet de leerkracht inspelen op de initiatieven van de leerling en de goede input geven.

De taak; de leerkracht moet zich ervan bewust zijn dat de prestaties van de leerlingen ontstaan door de interactie met de taak en context. Zonder een interessante taak is er geen nieuwsgierigheid en zonder handelingsmogelijkheid vindt er geen ontwikkeling plaats. Wanneer er sprake is van optimale interactie, ontstaat er een talentmoment. Dit is een moment in de les waarbij de interactie tussen leerkracht en leerling optimaal talent lokkend en talentstimulerend is (Veenker et al., 2017).

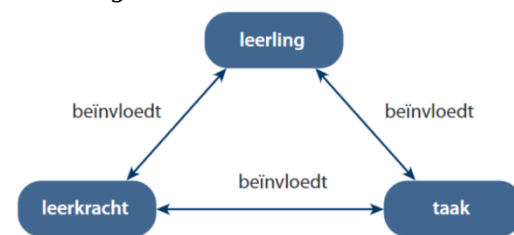
Talenten bij het jonge kind

Veenker et al. (2017) beschrijft twee principes die horen bij de talentontwikkeling van de leerling.

1. Iedereen is talentvol en door de persoon als talentvol te benaderen, kan deze zich ontwikkelen.

Iedereen is talentvol: zoals hierboven ook staat beschreven, onder het kopje ‘Talenten’, zeggen Dewulf (2009), Pronk et al. (2020) en Veenker et al. (2017) alle drie dat een talent iets is wat zich uit in een bepaalde context. Het laat zien waar de leerling blij van wordt en er is vermogen tot hoge ontwikkeling op een specifiek gebied. Door de persoon als talentvol te benaderen, kan deze zich ontwikkelen: een ontwikkeling is een verandering over de tijd. In elke levensfase gaat

Figuur 1: De talentendriehoek

Overgenomen uit *Talentgerichte ontwikkeling op de basisschool* (p. 73) door H. Veenker, 2017, Uitgeverij Couthino. Copyright 2017, Uitgeverij Couthino bv.

een mens een andere ontwikkeling door. Kinderen ontwikkelen zich meer dan volwassenen en het jonge kind is in een andere ontwikkelingsfase dan het oude kind. ‘Als talentvol benaderen’ is op te vatten als een optimale uitdaging aan te bieden om zo hoog mogelijke prestaties te laten zien binnen een bepaalde context. Wanneer er na een onbepaalde tijd, een positieve talentspiraal ontstaan, beïnvloeden de leerkracht en de leerling elkaar continu. Wanneer dat gebeurt, komt het talent van de leerling tot bloei.

2. Jonge kinderen zijn van nature nieuwsgierig, hebben een onderzoekende houding en een grote belangstelling voor de wereld om hen heen.

Jonge kinderen laten vaak talentvol gedrag zien. Hierbij wordt er gedacht aan; onderzoeken, exploreren, spelen, nieuwsgierigheid en cognitieve verwerking. Door dit talentvolle gedrag draaiende te houden, wordt er een betere ontwikkeling gestimuleerd. Hierbij is niet alleen het behouden van intrinsieke motivatie en enthousiasme belangrijk, maar ook de mogelijkheid om kennis en inzichten te verwerken en zich inhoudelijk te ontwikkelen. Miedema et al. (2010a) beschrijft ook dat kinderen vaak kiezen voor datgene wat zij leuk vinden, maar je wil kinderen ook in aanmerking brengen met nieuwe ervaringen en ontwikkelingsmogelijkheden. De activiteiten die de kinderen kiezen, hoeven niet altijd overeen te komen met de daadwerkelijke talenten die zij bezitten. Hierom is het belangrijk dat er veel verschillende dingen worden uitgeprobeerd.

Volgens de SLO (2019) zijn talenten bij jonge kinderen te signaleren met de volgende vier stappen:

Waarnemen

Bij nieuwe kinderen is het soms lastig om te zien welke talenten er aanwezig zijn. Door de intakevragenlijst kleuters (bijlage 4) kun je de ontwikkelingsgebieden van kinderen in kaart brengen en de begeleiding afstemmen op hun ontwikkelingsbehoeftes. Een rijke leeromgeving en een passend aanbod en passende begeleiding is belangrijk. Een rijke leeromgeving wordt gecreëerd door open opdrachten in te brengen, een onderzoekende houding te stimuleren, zelfstandigheid en verantwoordelijkheid te vergroten en door te differentiëren op niveau en talentgebieden.

Begrijpen

De leerkracht analyseert de verzamelde gegevens met de betrokkenen en voornamelijk met de leerling zelf. Er worden vragen gesteld aan de leerling over datgene wat er is geobserveerd. Het aanbod en de begeleiding wordt voortdurend afgestemd op de behoeftes van de kinderen, waarmee er wordt gezorgd voor een doorgaande ontwikkeling. Pas wanneer de drie psychologische basisbehoeften: relatie, competentie en autonomie eigen worden gemaakt door de kinderen, worden ze gemotiveerd tot ontwikkelen en leren. *Relatie*: het kind voelt zich veilig, geaccepteerd en verbonden met de leerkracht. *Competentie*: het kind heeft vertrouwen en plezier in zijn eigen kunnen. *Autonomie*: het kind voelt de ruimte om zelf te kunnen kiezen en verantwoordelijkheid te dragen.

Het is belangrijk dat de brede ontwikkeling gestimuleerd wordt. Kinderen hebben behoefte aan een gevarieerd onderwijsaanbod, waarbij er aandacht is voor de cognitie (hoofd), betrokkenheid

en passie (hart) en het concreet aan de slag gaan (handen). Hierdoor ervaren kinderen waar hun talenten en interesses liggen en ontdekken ze ook nieuwe interessegebieden, wat de brede ontwikkeling weer stimuleert.

Plannen

Bij het plannen worden er doelen opgesteld die de leerlingen willen bereiken. De doelen worden bereikt door verschillende activiteiten aan te bieden, met lagere en hogere denkvaardigheden. Deze vaardigheden worden weergegeven in de Taxonomie van Bloom, zie figuur 2. Kinderen moeten de metacognitieve vaardigheden oefenen (het denken over denken). Dit wordt geoefend door met de kinderen te praten over het leerproces, de activiteit en hun eigen rol hierin. Door deze gesprekken leren de kinderen zichzelf beter kennen en dat stimuleert de zelfregulering (motivatie, zelfinzicht en zelfsturing).

Figuur 2: de Taxonomie van Bloom

Overgenomen uit *Taxonomie van Bloom* door SLO, z.d.
(<https://talentstimuleren.nl/thema/stimulerend-signaleren/rijke-leeractiviteiten/bloom>). Copyright z.d.

Realiseren

Door met de kinderen in gesprek te gaan tijdens het spelen/werken, kunnen ze bemoedigd worden door de gegeven feedback van de leerkracht. Door deze gesprekken worden de talenten van de kinderen steeds duidelijker voor hen zelf. Het zelfinzicht groeit en ze kunnen steeds beter aangeven wat ze willen leren. Bij kinderen die het lastig vinden om te verwoorden wat ze willen, kunnen pictogrammen helpen.

Welke vaardigheden zijn er nodig voor de leerkracht, om de kleuters te begeleiden bij de talentontwikkeling?

Taak van de leerkracht

Volgens de SLO (2019) is het van belang dat de leerkracht de kinderen zelfvertrouwen geeft. Wanneer kinderen zien dat de leerkracht ook fouten maakt, stimuleert dat de kinderen om ook dingen uit te proberen en stimuleert de groei mindset. Als de leerkracht laat zien waar hij of zij blij van wordt, energie van krijgt en wat zij makkelijk of moeilijk vindt, leren kinderen dat ieder mens uniek is en sterke en minder sterke kanten heeft. Hierbij is het belangrijk dat de leerkracht het gesprek met de kinderen durft aan te gaan, zodat zij zich realiseren dat iedereen anders is. Veenker et al., (2017) beweert dat er meerdere principes zijn die betrekking hebben op het talentvol handelen van de leerkracht:

Iedereen is talentvol en door de persoon als talentvol te benaderen, kan deze zich ontwikkelen. Elke leerkracht heeft het in zich om zich te ontwikkelen tot talentexpert. Het gaat hierbij om het leren herkennen en bevorderen van talentvol gedrag bij de leerlingen. Hierbij moet de leerkracht spontane talent bevorderende situaties creëren. Het is belangrijk dat de leerkracht de mogelijkheid tot regelmatig talent bevorderend handelen omzet in pedagogisch-didactische handelingen in de interactie van het hier en nu. Bij het concrete handelen is het belangrijk dat de leerkracht de kenmerken van talentvol gedrag herkent.

Het zien en plaatsen van talentvol gedrag van leerlingen in een ontwikkelingsperspectief en het daarnaar handelen.

De leerkracht biedt een talentlokkende omgeving door het eigen handelen, voor de leerling. Het gaat hierbij om het directe handelen, maar ook om de leeromgeving die gecreëerd wordt voor de leerlingen om aan te sluiten bij de leerbehoeftes van de leerlingen. Een talentlokkende omgeving is een omgeving waarbij de leerkracht de leerling, doormiddel van prikkels, uitdaagt tot exploratie en nieuwsgierigheid.

De leerkracht ontwikkelt zich als talentenexpert.
Een talentenexpert is een leerkracht die het talentvol gedrag van leerlingen kan zien, kan plaatsen en ernaar kan handelen met als doel om de leerlingen zo optimaal mogelijk te stimuleren en begeleiden.

Dit principe lijkt heel erg op nummer twee van hierboven. Het gaat bij dit principe alleen meer over het opbouwen van expertise. Een talentexpert kan talentvol gedrag uitlokken, waarnemen en versterken bij leerlingen waarbij de intrinsieke motivatie tot stand wordt gehouden. Wanneer iemand een expertise heeft, heeft diegene een hoog prestatieniveau op een bepaald (vak)inhoudelijk gebied, verkregen door ervaring. Een talentexpert heeft:

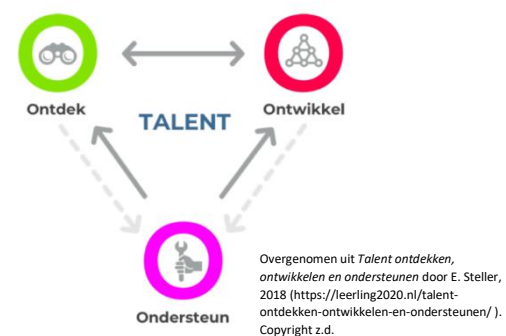
- * *Identiteit*: experts hebben een sterke intrinsieke motivatie met betrekking tot het onderwerp van de expertise. Ze ontleen een gevoel van identiteit aan hun expertise wat gepaard gaat met positieve emoties en waardering van het vakgebied.
- * *Belangen en emoties*: een expert willen zich graag ontwikkelen en waarderen het wanneer er positieve ervaringen worden opgedaan.
- * *Kennis en vaardigheden*: Experts hebben informatie tot zich genomen in waarnemende situaties op een diep en complex niveau. Experts hebben waarnemings- en representatievermogen van de situaties die voor hen belangrijk zijn. De rol van intuïtie is erg belangrijk bij de groei naar talentexpert. De leerkracht leert te vertrouwen op het eigen handelen en de goed onderbouwde en geschoolde intuïtie wordt versterkt.

Casus gestuurd leren is voor een leerkracht de beste manier om oog te krijgen voor talentvol gedrag.

Het reflecteren op het eigen gedrag en de handelingen die gemaakt worden in de klas, is de beste leeroptie. Een leerkracht heeft veel vaardigheden nodig, om de kinderen tot leren te zetten. Om de kwaliteit van de lessen te verhogen, wordt er gebruik gemaakt van reflectiemomenten. De feedback mag niet algemeen worden gegeven, maar moet worden toegespitst op feitelijk handelen.

De begrippen ‘zien, plaatsen en ernaar handelen’ kunnen ook vertaald worden naar het schema van Steller (2018), wat te zien is in figuur 3. Volgens haar moet de leerkracht eerst, samen met de leerling, ontdekken wat de karaktereigenschappen, kwaliteiten en talenten zijn. Vervolgens kan de leerling die vaardigheden verder ontwikkelen om uiteindelijk de talenten nog beter in te zetten. Het ondersteunen hiervan kan met de Talententoolbox van Luk Dewulf et al., (2012) en bijvoorbeeld gesprekskaarten.

Figuur 3
schema ‘zien, plaatsen en

Handelwijze leerkracht

1. *Zien*: het observeren van de leerlingen is belangrijk. De leerkracht moet analyseren wat voor een gedrag de leerling laat zien, zodat er met dat gedrag aan een talent bevorderende omgeving gewerkt kan worden. Het observeren vindt vooral plaats in verbaal- en non-verbaal gedrag. De leerkracht observeert hoe een leerling reageert, wat er voorafgaand aan de reactie gebeurt en wat er na de reactie gebeurt. Het zien van gedrag gaat om zichtbare kenmerken van de leerling.

2. *Plaatsen in ontwikkelingsperspectief*: het is belangrijk om te weten op welk niveau van cognitieve ontwikkeling een leerling zit. Hierdoor is het makkelijker om aan te sluiten bij het niveau van het kind. Het kunnen plaatsen in ontwikkelingsperspectief betekent dat een leerkracht kan inschatten op welk niveau het kind zich ongeveer bevindt. De leerkracht kan het gedrag van de leerling plaatsen en weet waar de leerling zit in zijn ontwikkelingsproces.

3. *Ernaar handelen*: de leerkracht moet na het kijken en het maken van een inschatting ook handelen als reactie op de leerling. Het is belangrijk dat de handeling aansluit bij het niveau van de leerling. Een voorbeeld hiervan is een vervolgvraag stellen. Door de bovenstaande principes toe te passen in het handelen, creëert een leerkracht een talentlokkende omgeving, waarbij leerlingen worden begeleid in het diepe leren. De leerkracht maakt hierbij gebruik van spontaan optredende situaties die hij kan omzetten naar begrip stimulerende contexten.

Meervoudige intelligenties

Howard Gardner ontwikkelde de theorie van de meervoudige intelligenties (MI). De ontwikkeling is een interactief proces en ontstaat door een reactie op de omgeving. **De MI worden aan de hand van de theorie van Hooijmaaijers et al. (2016) toegelicht, omdat bepaalde kenmerken van de MI overeenkomen met de kenmerken van de talenten (Dewulf, 2009).** ‘Intelligentie’ is volgens Gardner een dynamisch begrip. Gardner kwam, door onderzoek te doen, tot de conclusie dat er acht verschillende intelligenties zijn:

- Verbaal-linguïstische intelligentie; het vermogen om jezelf uit te drukken door middel van taal en daarbij andere mensen te overtuigen en te begrijpen.
- Logisch-mathematische intelligentie; het vermogen om verbanden te begrijpen, gestructureerd te werk te gaan en het omgaan met getallen.
- Visueel-ruimtelijke intelligentie; het vermogen om een concreet probleem voor zich te zien. Een persoon met deze intelligentie denkt in beelden en heeft een goed gevoel voor ruimtelijke verhoudingen.
- Muzikale intelligentie; een goed gevoel voor ritme en geluid en een passie voor muziek.
- Lichamelijke intelligentie; het vermogen om doormiddel van het lichaam te gebruiken, problemen op te lossen, een doel te bereiken of iets kunt uitdrukken.
- Intrapersoonlijke intelligentie; het vermogen om zelfstandig beslissingen te nemen. Deze persoon is onafhankelijk met een hoge wilskracht en zelfreflectie.
- Interpersoonlijke intelligentie; het vermogen om zich in te leven in een ander, andere personen te begrijpen, te begeleiden en te manipuleren.

- Natuurgerichte intelligentie; het vermogen om elementen uit de natuur te herkennen, begrijpen en te gebruiken. Kan goed dieren en planten herkennen en de kennis toepassen in het dagelijks leven.

Sinds kort is er ook een negende intelligentie omschreven; de existentiële intelligentie (ZoBegaafd, z.d.). Deze intelligentie houdt in dat de persoon het vermogen heeft om te filosoferen. Deze persoon stelt kritische vragen over echt leven en het bestaan. Is geïnteresseerd in de kosmos en filosofeert graag. Gardner zegt dat het onderwijs rekening moet houden met deze verschillende intelligenties (Van Onna & Jacobse, 2021). Hij heeft ervoor gezorgd dat het onderwijs hier veranderingen in aan ging brengen, door de scholen te laten differentiëren in soorten leerstof en aanbiedingswijzen. Dit nodigt kinderen uit om doormiddel van verschillende intelligenties toe te passen, te leren. Ze ontwikkelen hierbij hun sterke kanten en nemen hun zwakkere kanten mee.

Aan welke voorwaarden moet de ontwikkelingsgerichte interactie voldoen om talenten te stimuleren?

Ontwikkelingsgerichte interactie

Interactie is het meest krachtige middel om de ontwikkeling te bevorderen. De leerkracht en het kind geven beide richting aan de ontwikkeling en bouwen deze samen op. De activiteit kan worden opgebouwd door de leerkracht en zij stuurt daarbij de leerling aan. De leerkracht kijkt of het aansluit bij de beleavingswereld van het kind en of het kind zich er betrokken bij voelt. De eigen verhalen of ervaringen van de leerling zijn het startpunt (Janssen-Vos et al. 2017). Tijdens de interactie zal de leerkracht hulp moeten aanbieden in de zone van naaste ontwikkeling; hierbij reiken de kinderen naar een hoger niveau, met behulp van de leerkracht. De kloof tussen hetgeen wat de leerling al weet en de kennis die nog niet bekend is bij de leerling, wordt overbrugd (Van Blijswijk, 2018). Dit gebied (de zone van naaste ontwikkeling) is een activiteit die kansen en uitdagingen biedt voor de ontwikkeling van een kind. Bij de interactie is een goede relatie ook van belang. Zonder een goede relatie komt een kind niet goed tot ontwikkeling (Brouwers, 2019). De veilige haven zorgt voor een goede zelfontplooiing, waarbij het kind zich vrij voelt om fouten te maken en te leren. Tijdens het gesprek met het kind is het van belang dat de leerkracht respect en belangstelling toont. Hierbij is het kind aan het woord en wordt er niet geoordeeld. De leerkracht laat de leerling uitpraten en vult de verhalen niet in voor het kind. De leerkracht stelt gevarieerde vragen, samenvattende vragen en toont een sensitieve, luisterende houding (Delnoy & Van Gelder, 2019).

Wat kun je verwachten op het gebied van talentontwikkeling volgens de ontwikkelingspsychologie van kleuters?

Sociaal-emotioneel aspect

Kleuters hebben hun driftleven al goed onder controle (Hooijmaaijers et al., 2016). Kleuters kunnen, in tegenstelling tot peuters, al goed verwoorden wanneer ze hoog in de emoties zitten, als iets bijvoorbeeld niet lukt. Kleuters hebben ook het vermogen om hun gedrag aan te passen naar de situatie en daarbij ze kunnen aanvoelen wanneer hun gedrag niet op de plaats is. Ook

zijn ze in staat om moeilijkere emoties zoals: jaloezie, trots en schaamte te begrijpen. Dit moet echter wel via een concreet voorbeeld, zoals een prentenboek of een verhaal.

Identiteitsontwikkeling

Wanneer er gesproken wordt over de identiteitsontwikkeling bedoelt Hooijmaaijers et al. (2016) het besef van een eigen ik bij kleuters. Ze kunnen zichzelf dan omschrijven met dingen die ze leuk/lekker vinden en wat zij hebben. Het gaat hier om kleine dingen, van een neus tot een rode rok. Het omschrijven van zichzelf kan een kleuter dus al wel, het vergelijken met anderen nog niet. Dit komt pas op een latere leeftijd (6-9 jaar) ter ontwikkeling. Het besef van de eigen ik uit zich in het directe handelen van de kleuter. Ze willen graag zelf ondernemen en autonoom zijn. Dit lukt ze ook, omdat ze motorisch en cognitief steeds betere vaardigheden tot hun beschikking hebben. Bij de cognitieve vaardigheden is het verwoorden van de taal sterk ontwikkeld, waardoor de kinderen hun emoties en begeertes kunnen uiten.

Cognitieve ontwikkeling

Kleuters bevinden zich volgens de theorie van Piaget in de preoperationele periode (Hooijmaaijers et al., 2016). Kinderen worden in deze fase minder egocentrisch en ze beginnen inzichten te krijgen om dingen vanuit meerdere perspectieven te bekijken. Het denken is in deze fase niet logisch en systematisch. Binnen deze periode staan er een aantal dingen centraal wat de periode kenmerkt. Zo heb je het egocentrisme. Hierbij denkt het kind voornamelijk rond de eigen persoon. Ze nemen waar vanuit hun eigen gezichtspunt en zijn nog niet in staat om zich te verplaatsen in andere perspectieven. Peuters en kleuters hebben de neiging om leven toe te kennen aan niet-levende dingen, dit wordt animisme genoemd. Ook geloven deze kinderen dat alle dingen op de aarde, door mensen zijn gemaakt. Dit geloof noemt men ook wel het artificialisme. Als laatste kenmerkende aspect hebben we het realisme. Het realisme houdt in dat kinderen nog niet op meerdere vlakken van dimensies kunnen denken. Hierbij is het voorbeeld met de glazen mooi; een hoog smal glas en een breed klein glas met evenveel water. Een kind zal zeggen dat in het hoge glas meer water ziet, omdat dat water hoger staat. Ze kunnen hun denken nog niet richten op meerdere dimensies. Vygotski en Piaget geloofden beide dat kinderen een actief deelnemen hebben in het construeren van kennis en inzichten. Piaget ziet de kennisconstructie als het ontvouwen van de potentie van de persoon en Vygotski meende dat de cognitieve constructie afhankelijk is van de sociaal-culturele omgeving (Brouwers, 2019). Hij zegt dat het aanreiken van denkmiddelen een cruciale rol speelt bij de ontwikkeling van de hogere mentale functies. De sociaal-culturele context moet benut worden als betekenisverlener, zodat kinderen de intrinsieke motivatie krijgen om ook alledaagse hulpmiddelen toe te passen. De kritiek op de theorie van Vygotsky is dat er te veel nadruk wordt gelegd op de sociale interacties. Wanneer je de kritiek op de denkbeelden van Piaget daarnaast legt; de nadruk wordt te veel op het individu gelegd en te weinig op de rol van de sociale interacties en de cultuur, krijg je de ‘nature versus nurture’ dichotomie (Verhulst, 2021).

2.3 Conclusie literatuurstudie

- Op welke manieren kan er met jonge kinderen aan talentontwikkeling gewerkt worden?

De talentontwikkeling van jonge kinderen kan gestimuleerd worden door het kind in verschillende contexten te plaatsen. Talenten uiten zich pas wanneer de leerling een taak

verricht in een bepaalde context (Veenker et al., 2017. & Dewulf, 2009). Door de leerling in verschillende contexten te plaatsen, met verschillende opdrachten, worden er verschillende vaardigheden van de leerlingen ‘getoetst’. Hierbij kan er rekening gehouden worden met de MI van Gardner (Hooijmaaijers et al., 2016). Door deze intelligenties te koppelen aan de leerlingen, kunnen de vaardigheden groeien en kan er geobserveerd worden in welk talent het kind zich kan ontwikkelen. Kinderen moeten wel gemotiveerd zijn om de opdrachten uit te voeren (Veenker et al., 2017). Het is dus belangrijk dat er een nieuwsgierige houding is vanuit het kind, zodat het kind zelf aan de slag wil. Doormiddel van goede interactie, tussen leerkracht en leerling, kan een kind tot realisatie komen dat hij of zij een bepaald talent heeft (SLO 2019). De talenten worden door de leerkracht waargenomen, daarna gaat de leerkracht samen met de leerling in gesprek; wat heeft deze leerling nodig om zich verder te ontwikkelen? De behoeftes worden gepland en gerealiseerd, waardoor de talentontwikkeling groeit.

- Welke vaardigheden zijn er nodig voor de leerkracht, om de kleuters te begeleiden bij de talentontwikkeling?

Het is belangrijk dat de leerkracht de leerling altijd talentvol benadert (Veenker et al., 2017). Door deze positieve benadering wordt er ook een veilige omgeving gecreëerd en daaruit volgt dat de leerling zich maximaal kan ontwikkelen. De leerkracht moet beschikken over een aantal vaardigheden. Zo moet de leerkracht het talentvolle gedrag kunnen zien, plaatsen in ontwikkelingsperspectief en naar het talent kunnen handelen. De leerkracht moet zich ontwikkelen tot talentexpert. Dit gaat gepaard met veel oefening en reflectie. De leerkracht moet in staat zijn om het gedrag te zien; de leerling wordt door de leerkracht geobserveerd en geanalyseerd. Dit gaat zowel over het verbale- als het non-verbale gedrag. Wanneer de leerkracht dit in kaart heeft gebracht, plaatst de leerkracht het in het ontwikkelingsperspectief; de leerkracht kijkt naar het niveau van het kind, zodat hij weet waar het kind in het ontwikkelingsproces is. De leerkracht moet op het niveau van het kind kunnen aansluiten, zodat er een talentlokkende situatie ontstaat. Zij kan dit in geplande en spontane situaties toepassen. Het toepassen in spontane situaties vergt echter wel veel oefening, waardoor de voorkeur van de onderzoeker uit gaat naar geplande momenten. Een leerkracht is niet zomaar een talentexpert, zij is pas een talentexpert als zij positieve emoties ontleent aan de expertise van de talentontwikkeling. De expert wil zich graag verder ontwikkelen en ervaringen opdoen, waarbij er informatie tot zich wordt genomen op diep en complex niveau.

- Aan welke voorwaarden moet de ontwikkelingsgerichte interactie voldoen om talenten te stimuleren?

De interactie moet van beide kanten komen, zowel de leerkracht als de leerling moet inbreng hebben. De verhalen en ervaringen van de leerling zijn het startpunt (Janssen-Vos et al., 2017). Deze haalt de leerkracht uit gesprekken tussen hem en het kind. De leerkracht ontwikkelt hierbij een opdracht/taakje voor de leerling. De leerkracht zorgt hierbij dat de interactie actief blijft, door in de zone van naaste ontwikkeling op te treden bij de leerling (Van Blijswijk, (2018). De leerkracht helpt de leerling doormiddel van vragen stellen, om op een hoger niveau te komen. De relatie tussen de twee partijen is ook erg belangrijk (Brouwers 2019). Door een veilige leeromgeving te creëren kan de leerling zich optimaal ontwikkelen. Bij een veilige omgeving hoort dat de leerkracht de leerling laat uitpraten, samenvattende vragen stelt en een sensitieve,

luisterende houding heeft (Delnoy & Van Gelder, 2019). De leerkracht staat open voor het gesprek en haar houding is daar ook naar.

- Wat kun je verwachten op het gebied van talentontwikkeling volgens de ontwikkelingspsychologie van kleuters?

Kleuters kunnen goed hun emoties verwoorden. Als iets niet lukt, kunnen ze dit uiten door te praten (Hooijmaaijers et al. 2016). Kleuters weten al heel goed wat ze leuk vinden. Ze kijken hierbij alleen nog maar naar henzelf. Het lukt ze nog niet om de talenten van anderen te zien. Cognitief worden kleuters ook steeds sterker, waardoor het makkelijker wordt om emoties, gedachtes en gevoelens te uiten. Ze kunnen al vanuit verschillende perspectieven naar situaties kijken. Kleuters hebben behoefte aan de sociaal-culturele context van situaties. Het belang van de activiteit is daardoor helder en vanuit daar groeit de intrinsieke motivatie. Kinderen kunnen dus wel naar henzelf kijken en reflecteren op hun eigen handelen. Om kinderen elkaar te laten observeren, op zo'n jonge leeftijd, heeft geen zin. Ze hebben het inzicht nog niet om bij andere kinderen de gevoelens aan te voelen en te zien waar zij talent in hebben. Wanneer de leerkracht helpt bij een kind, is dit wel mogelijk (Brouwers, 2019). Een talent wordt toegekend door de leerkracht of medeleerling aan het kind. Alleen omdat kleuters nog niet het vermogen hebben om op zo'n manier naar een ander kind te kijken, moet de leerkracht deze rol tot zich nemen.

Kort samengevat is het dus van belang dat de leerkrachten ervoor zorgen dat het kind taken gaat verrichten in verschillende contexten. Door de leerling talentvol te benaderen en rekening te houden met de MI van Howard Gardner, kunnen de talenten gesignaleerd worden waarna er gehandeld kan worden naar het talent van het kind. De leerkracht gaat in gesprek met de leerling over het talent en maakt, aan de hand van de gesprekken, opdrachten die passen bij het kind en het talent. De kinderen worden hierdoor intrinsiek gemotiveerd om op die wijze te werken en ontwikkelen zo hun talent(en).

Aan de hand van de literatuur en voor de helderheid van het onderzoek, wordt de hoofdvraag van dit onderzoek aangepast. De hoofdvraag luidt nu: *Hoe kunnen de leerkrachten de talentontwikkeling van de kleuters tijdens het werken en spelen stimuleren?* Voor de verdere toelichting zie Hoofdstuk 4: Discussie en conclusie.

Hoofdstuk 3: Contextonderzoek

3.1 Inleiding contextonderzoek

Het contextonderzoek van deze thesis is in de volgende paragraaf te vinden. Er wordt antwoord gegeven op de deelvragen die leiden tot de contextuele kennis die nodig is in dit onderzoek. De methode wordt per deelvraag uitgelegd, waarna er ook per deelvraag de resultaten en de conclusies worden besproken. De deelvragen die centraal staan zijn:

- Hoe wordt de talentontwikkeling in de onderbouw nu begeleid?
- Wat is de visie van de leerkrachten van de onderbouw t.a.v. talentontwikkeling?
- Welke wensen hebben de leerkrachten van de onderbouw m.b.t. de talentontwikkeling van de kleuters?

3.2 Methode contextonderzoek

Om antwoord te krijgen op de deelvragen zijn er een enquête en een open vragenlijst opgesteld. Er is een mind-map gemaakt met de desbetreffende leerkrachten en de onderzoeker heeft ze bevraagd.

- Hoe wordt de talentontwikkeling in de onderbouw nu begeleid?

Om een goed onderzoek te kunnen uitvoeren, moet er een beginsituatie geconstateerd worden. Deze beginsituatie is helder gemaakt met een bevraging (bijlage 5.1) en een enquête (bijlage 5.4). De bevraging heeft de onderzoeker samen met de onderbouw leerkrachten gedaan als groepsinterview. De beschrijvingen van de gesprekken met de leerkracht zijn te lezen in bijlage 5.1. Bij deze gesprekken is er ten alle tijden sprake geweest van percepties (interpretaties) van de leerkrachten (Van der Donk & Van Lanen, 2020). Het interview was kwalitatief, met open vragen. Hier is bewust voor gekozen, zodat de leerkrachten niet beïnvloed konden worden door de desbetreffende vraagstelling.

De vragen zijn opgesteld om de meningen en ervaringen van de leerkrachten beter te begrijpen. De vragen die zijn gesteld tijdens het interview komen uit de literatuur van Veenker et al. (2017) en SLO (2019). De literatuur richt zich op hoe de leerkrachten de talentontwikkeling kunnen stimuleren en begeleiden. De antwoorden op deze vragen zijn door de interviewer opgeschreven en later als verslag uitgetypt. Er is ook bewust gekozen voor een groepsinterview, zodat de leerkrachten elkaar konden aanvullen. Verschillen werden meegenomen in de uitwerking. De vierde vraag van de enquête is opgesteld om te kijken wat de verschillende manieren zijn voor het begeleiden van de talentontwikkeling van de leerkrachten. Door de antwoorden met elkaar te vergelijken, kan er een mooie analyse gemaakt worden over wat al goed gaat en wat beter kan in de kleuterklassen.

- Wat is de visie van de leerkrachten van de onderbouw t.a.v. talentontwikkeling?

Door de visie van de leerkrachten duidelijk te maken, is er een enquête opgesteld (bijlage 5.4) en een vragenlijst afgenomen (bijlage 5.3). De enquête is te zien in bijlage 5.4. Hier zijn zowel de vragen als de antwoorden van de leerkrachten te zien. De enquête is opgesteld uit open en gesloten vragen. De vragenlijst bestaat uit allemaal open vragen met betrekking tot de visie op de talentkaarten van Luk Dewulf (2018) en bestaat uit kwalitatieve vragen.

De visie van de leerkrachten met betrekking tot de talentkaarten wordt hier ondervraagd, maar ook de visie op de talenten zelf. Er is gekozen voor open vragen, op aanvraag van de leerkrachten. Hierdoor hebben zij de ruimte om zelf te omschrijven wat zij ervan vinden en worden hierdoor niet beïnvloed door de vraagstelling van de vragenlijst. De eerste drie vragen van de enquête zijn opgesteld om te bepalen wat de bereidheid en de visie van de leerkrachten is op de intensiteit van het stimuleren van de talentontwikkeling. Deze vragen zijn opgesteld aan de hand van de theorie van Veenker et al. (2017). Hierin beschrijft hij dat het begeleiden van de talentontwikkeling veel tijd kost. Hierdoor is het van belang dat de leerkrachten gericht antwoord geven op deze vraag. Om die reden zijn de eerste drie vragen kwantitatief opgesteld. De vijfde vraag is opgesteld aan de hand van de literatuur van Veenker et al. (2017). Door de antwoorden van de leerkrachten te analyseren, wordt de visie van de leerkrachten vastgesteld en kan deze gekoppeld worden aan de literatuur. De zesde, zevende en achtste vraag zijn opgesteld om de visie van de leerkrachten vast te leggen. Deze vragen kunnen de motivatie bij de leerkrachten voor het onderzoek bevestigen of ontkrachten.

- Welke wensen hebben de leerkrachten van de onderbouw m.b.t. de talentontwikkeling van de kleuters?

Om antwoord te geven op bovenstaande deelvraag is de mind-map opgesteld. De vraag ‘Wat zijn jullie wensen voor het talentonderwijs’ stond centraal. De leerkrachten hebben de mind-map verder zelf gemaakt, zonder begeleiding van de onderzoeker. Er is voor een mind-map gekozen, omdat alle ideeën en gedachten van de leerkrachten hierop uit konden worden geschreven. Een mind-map is makkelijk en snel te analyseren, waarbij de antwoorden voorgesorteerd en concreet op papier staan. In de mind-map (bijlage 5.2) was het doel om thema’s en eisen te verzamelen die de leerkrachten voor ogen hebben. In de enquête (bijlage 5.4) zijn vraag 10, 11, 12 en 13 gericht op de wensen van de leerkrachten. Wederom is hier een afwisseling van kwalitatieve en kwantitatieve vragen (Van der Donk & Van Lanen, 2020). Door de vraagstelling af te wisselen kan er een duidelijke conclusie getrokken worden uit de antwoorden die de leerkrachten geven. De laatste twee vragen (vraag 12 en 13) zijn gesteld om te kijken of de leerkrachten denken dat de wensen die zij hebben, haalbaar zijn voor het ontwerp.

3.3 Resultaten contextonderzoek

- Hoe wordt de talentontwikkeling in de onderbouw nu begeleid?

De talentontwikkeling in de onderbouw wordt nu begeleid door complimenten te geven, gesprekjes te voeren en de talenten te benoemen. De leerkrachten observeren de kinderen tijdens het werken en spelen en delen gedurende de dag de complimenten uit. De leerkrachten geven aan (bijlage 5.4 vraag 4 en 5) dat ze de talentontwikkeling tijdens één op één gesprekjes stimuleren of in kleine groepjes. Tijdens deze interactie proberen de leerkrachten de talenten voor de kinderen inzichtelijk te maken door deze te benoemen. De gesprekjes zijn meestal aan de hand van situaties, waarbij het kind zich zelfstandig kan redden (bijlage 5.3). Het zijn situaties waarin het kind iets uitvoert, waar hij goed in is en wat hij leuk vindt om te doen. Echter, zijn er zo nu en dan ook gesprekjes met een groepje waarbij er een situatie gepakt wordt waarbij het allemaal niet zo goed ging. De leerkrachten gebruiken deze situaties om dan samen met de kinderen te kijken naar een oplossing, waarbij zij hun talenten kunnen inzetten: ‘wat zou

jij kunnen doen, om deze situatie beter te maken?'. Het samenwerken wordt hierdoor ook gestimuleerd. De leerkracht zorgt ervoor dat het kind wat goed is in overleggen, helpt met de onenigheid op te lossen bij de kinderen die dit niet zo goed kunnen. Zo leren de kinderen van elkaar en zorgen ze dat hun talenten actief gebruikt worden.

- Wat is de visie van de leerkrachten van de onderbouw t.a.v. talentontwikkeling?

De leerkrachten vinden de talentontwikkeling belangrijk en geven in vraag 2 en 3 van de enquête (bijlage 5.4) aan dat ze bereid zijn om 1 à 2 keer in de week aandacht te besteden. De leerkrachten geven het belang van de talentontwikkeling gemiddeld een 9,3 (zie bijlage 5.4 vraag 8). De leerkrachten zeggen het volgende over hun visie:

Leerkracht 1: *'We willen de kinderen laten worden wie ze zijn door ze te stimuleren om een volgend stapje in hun ontwikkeling te zetten. Het laten ontdekken en inzetten van de talenten van een kind is daarbij belangrijk!'*

Leerkracht 2: *'Het goed toegankelijk maken voor jonge kinderen is een must: picto's als hulpmiddel, kleutertaal voor de talenten, vertrouwen om je te mogen en kunnen uitdrukken als kind!'*

Leerkracht 3: *'Het kind moet ervaren dat iedereen 1 of meerdere talenten heeft en daardoor zelfvertrouwen krijgt en zich competent voelt. Inzetten van talenten in samenwerkingsopdrachten. Kinderen blij laten zijn en zelfvertrouwen ontwikkelen.'*

De visie van deze drie leerkrachten komt grotendeels dus overeen. Ze vinden het belangrijk dat de leerling zelfvertrouwen ontwikkelt en zich competent voelt. Ze willen de kinderen zich laten ontwikkelen tot wie ze zijn, waarbij ze de talenten ook in samenwerkingsverband willen laten inzetten.

De leerkrachten hebben ook een vragenlijst ingevuld over de talentkaarten van Luk Dewulf (2018). In bijlage 5.3 zijn de antwoorden van de leerkrachten uitgebreid te lezen. De leerkrachten geven aan dat de talentkaarten te moeilijk zijn voor kleuters. De picto's lijken te veel op elkaar en het woordgebruik is te moeilijk. Het idee vinden ze echter wel mooi. Grote duidelijke kaarten die door de leerlingen zelf te gebruiken zijn.

- Welke wensen hebben de leerkrachten van de onderbouw m.b.t. de talentontwikkeling van de kleuters?

De leerkrachten geven aan dat ze op vrije momenten met de kinderen bezig willen om de talentontwikkeling te stimuleren. Ze willen de kinderen in hun kracht zetten, door de talenten in te zetten in verschillende soorten contexten. Ze willen duidelijk maken dat iedereen een talent heeft en dit bespreekbaar maken. Doormiddel van kindgesprekken willen de leerkrachten de leerlingen begeleiden en de talenten inzichtelijk te maken. De talenten willen ze naar onderwijsbehoeftes inzetten.

De leerkrachten geven aan dat ze graag iets van materiaal/kaarten willen, waar met picto's en ondersteunende taal de talenten worden uitgelegd. Ze willen iets, waardoor de kleuter kan zien wat zijn of haar talent is en waardoor de kleuter snapt waar die goed in is. De leerkrachten hebben verschillende talenten bij kleuters opgenoemd, die ze graag betrokken zien. Ze willen

er zelf een stuk of 15 à 20, zodat het voor de kinderen overzichtelijk blijft. Omwille van de lengte van het verslag, worden de verschillende opties voor talenten niet opgesomd. Deze talenten zijn te zien in bijlage 5.2. De enquête die is uitgegaan naar de leerkrachten, ondersteund het beeld van de mind-map. De informatie die hieruit te analyseren valt, is hetzelfde als de resultaten uit de mind-map.

3.4 Conclusie contextonderzoek

- Hoe wordt de talentontwikkeling in de onderbouw nu begeleid?

De leerkrachten stimuleren, daar waar kan, de talenten in de praktijk. Echter hanteren ze niet de juiste handelingsstrategie die wordt beschreven in de theorie van Veenker (2017), de SLO (2019) en Steller (2018). In deze onderlinge theorieën zit verschil, maar de rode draad is hetzelfde; waarnemen, het plaatsen van het talent bij de leerling, plannen en ernaar handelen. De leerkrachten zien de talenten en plaatsen de talenten bij de leerlingen, maar verder zijn er geen vervolgstappen met interventies die worden gedaan om het kind tot bloei te brengen in zijn of haar talentontwikkeling. Het plannen en ernaar handelen mist. Zo nu en dan wordt die laatste stap wel uitgevoerd. De leerkrachten zorgen dat kinderen met bepaalde talenten de mogelijkheid krijgen om deze te laten zien. Dit is alleen nog niet structureel. Wanneer dit wel gebeurt, is het incidenteel. Er ontbreken nog twee belangrijke stappen bij de handelingen van de leerkrachten, waardoor de leerlingen nu nog niet tot volledige talentontwikkeling komen.

- Wat is de visie van de leerkrachten van de onderbouw t.a.v. talentontwikkeling?

De visie van de leerkrachten is dat ze het belangrijk vinden dat de leerling zelfvertrouwen ontwikkelt en zich competent voelt. Ze willen de kinderen zich laten ontwikkelen tot wie ze zijn, waarbij ze de talenten ook in samenwerkingsverband willen laten inzetten. De visie van de leerkrachten komt mooi overeen met de theorie van Veenker (2017) en Competent van top tot teen (z.d.). De leerkrachten willen de talentontwikkeling bij de kinderen begeleiden in bepaalde situaties, waarbij de context erg belangrijk is. De leerkrachten willen de kinderen laten worden wie ze zijn. Deze opvatting sluit mooi aan bij de opmerking van Dewulf (2018), dat een talent een natuurlijke aanleg is en de potentie van de leerlingen laat zien. Het is een eigenschap van een kind, wat het kind zijn 'eigen ik' maakt. Ook Competent van top tot teen (z.d.) bevestigt deze opmerkingen. De leerkrachten vinden het belangrijk dat de kinderen allemaal een talent hebben. De negen meervoudige intelligenties van Gardner worden hierbij gebruikt (Hooijmaaijers et al., 2016 & ZoBegaafd, z.d.). Door de verschillende intelligenties te gebruiken, komt ieder kind zijn of haar talent tot uiting en kan ieder kind worden wie hij is.

- Welke wensen hebben de leerkrachten van de onderbouw m.b.t. de talentontwikkeling van de kleuters?

De leerkrachten willen concrete voorwerpen die ze kunnen inzetten tijdens het stimuleren van de talentontwikkeling. Er moeten ook concrete voorbeelden op staan, zodat elke leerkracht en elke leerling hetzelfde beeld heeft bij dit talent (Hooijmaaijers et al. 2016). Ze willen dat de kinderen zichzelf gaan uiten naar aanleiding van deze materialen, waarbij er eventueel denkmiddelen moeten worden aangereikt, die voor de leerkracht duidelijk worden gemaakt. Voor ieder kind is er een talent. De leerkrachten hebben de wens om verschillende talenten

vorm te geven en deze, door middel van de zone van naaste ontwikkeling (Van Blijswijk, 2018), te koppelen aan de leerling. Er moeten niet te veel talenten beschikbaar zijn, omdat het anders niet meer overzichtelijk is voor de kinderen. De leerkrachten denken zelf aan een stuk of 15 à 20. De verschillende talenten die de leerkrachten hebben opgenoemd en in bijlage 5.2 terug te vinden zijn, kunnen gekoppeld worden aan de meervoudige intelligenties van Howard Gardner (Hooijmaaijers et al., 2016). De leerkrachten willen graag tijdens één op één gesprekjes of in kleine groepjes aan de slag met de talenten. Dit is haalbaar, wanneer de relatie goed is en de kinderen zich kunnen verplaatsen in anderen (Brouwers, 2019; Hooijmaaijers et al., 2016). Met de oudere kleuters zou het in kleine groepjes moeten lukken, maar met de jonge kleuters is dit niet haalbaar en zouden de leerkrachten, tijdens één op één gesprekjes de talenten moeten stimuleren.

Al met al hebben de leerkrachten al een goede visie over wat de talentontwikkeling met betrekking tot kleuters in moet houden. In het handelen van de leerkracht ontbreekt echter wel een belangrijke stap en dat is het ontwerpen van opdrachten, waarbij het talent wordt gestimuleerd. Door deze stap toe te voegen in het handelen van de leerkracht, kunnen de talenten van de kleuters volledig tot bloei komen. De leerkrachten hopen dat het ontwerp bijdraagt aan het inzichtelijk maken van de talenten voor de leerlingen en leerkrachten houvast bieden om de talentontwikkeling te stimuleren.

Hoofdstuk 4: Conclusie en discussie

In dit hoofdstuk worden de discussie en conclusie van dit onderzoek weergegeven. Binnen dit onderzoek zijn er een aantal belangrijke factoren, die invloed hebben op de uitkomst van het gehele onderzoek. Deze worden besproken in de discussie. In de conclusie wordt er antwoord gegeven op de hoofdvraag: *‘Hoe kunnen de leerkrachten de talentontwikkeling van de kleuters tijdens het werken en spelen stimuleren?’*. Hier wordt ook een advies gegeven aan de leerkrachten, hoe om te gaan met het ontwerp.

4.1 Discussie

Voor dit onderzoek kunnen er discussiepunten worden opgesteld. Allereerst over de literatuurstudie. De theorie die te vinden was over ‘talentontwikkeling’ was vaak gefocust op bovenbouw niveau of nog hoger (op werkvlak). Er is nauwelijks theorie te vinden over de talentontwikkeling bij kinderen van 4-6 jaar. Daarom moest de onderzoeker zelf de link leggen tussen de theorie over de talentontwikkeling en de ontwikkeling van kleuters. Door de beperkte lengte van dit onderzoek, is hier niet altijd even uitgebreid onderzoek naar gedaan, waardoor de betrouwbaarheid minder kan worden.

De resultaten en uitkomsten voor het uiteindelijke ontwerp, zijn ontstaan door de literatuurstudie en het contextonderzoek. Wanneer er gebruik was gemaakt van andere literatuur, had hier een ander ontwerp uit kunnen komen. Het onderzoek is ook alleen toegespitst op de kleuters, waardoor alleen deze leeftijdscategorie iets heeft aan dit onderzoek.

Uit het contextonderzoek bleek dat het ontwerp niet te veel talenten moest bevatten, omdat het anders niet meer overzichtelijk is voor de kleuters. Dit kan tevens ook een beperking zijn, omdat de talenten dan beperkt worden tot een laag aantal, terwijl er veel meer talenten zijn (Dewulf, 2018). Hierdoor kan het voorkomen, dat een kind zich tot geen enkel talent geroepen voelt.

Door omstandigheden is er een leerkracht tijdens het onderzoek uitgevallen. Hierdoor kon het contextonderzoek nog maar met drie leerkrachten uitgevoerd worden in plaats van vier. Wanneer deze leerkracht niet was uitgevallen, waren er misschien nog wel andere eisen/wensen geweest en een andere visie. Doordat de populatie van de leerkrachten kleiner is geworden, werd het onderzoek ook minder betrouwbaar (Van der Donk & Van Lanen, 2020).

Als laatste discussiepunt kan er aangekaart worden dat de betekenis van ‘ontwikkelingsgerichte interactie’ op verschillende manieren op te vatten is. De leerkrachten gaven aan dat ze binnen één op één gesprekjes de talentontwikkeling wilden verbeteren. De onderzoeker was dan ook met dit beeld het onderzoek gestart, maar kwam er in de theorie achter dat de leerkracht de talentontwikkeling beter kan stimuleren doormiddel van het geven van verschillende taken, die aansluiten bij het bijpassende talent van het kind. Omdat interactie kan worden opgevat als *een gesprek en het aansturen van de leerling* (Janssen-Vos et al., 2017) is de hoofdvraag aangepast, om verwarring te voorkomen. De stimulatie van de talentontwikkeling vindt namelijk niet alleen tijdens een gesprek plaats, maar voornamelijk tijdens het begeleiden van opdrachten (Veenker et al., 2017; Dewulf, 2009).

4.2 Conclusie en advies

Tijdens dit onderzoek is er gezocht naar het antwoord op de vraag: *‘Hoe kunnen de leerkrachten de talentontwikkeling van de kleuters tijdens het werken en spelen stimuleren?’* Deze vraag wordt beantwoord volgens de literatuur en het contextonderzoek.

Kijkend naar de literatuur zijn er vier belangrijke stappen die de leerkracht moet ondernemen om de talentontwikkeling te kunnen stimuleren. De leerkracht moet de talenten kunnen zien, plaatsen in ontwikkelingsperspectief, plannen en naar het talent kunnen handelen (Veenker et al., 2017). Na deze stappen, moet de leerkracht zich ontwikkelen tot talentexpert. Dit gaat gepaard met veel oefening. Door de leerlingen in verschillende, geplande, contexten te plaatsen met allerlei activiteiten, wordt de talentontwikkeling op meerdere manieren gestimuleerd. De leerkracht treedt hierbij op in de zone van naaste ontwikkeling (Van Blijswijk, 2019).

Wanneer er gekeken wordt naar het contextonderzoek kunnen de leerkrachten op de desbetreffende school de talenten wel signaleren bij kinderen en de talenten plaatsen in het ontwikkelingsperspectief. De stappen ‘plannen’ en ‘ernaar handelen’ missen nog bij het stimuleren van de talentontwikkeling. De leerkrachten kunnen zichzelf ook nog geen talentexperts noemen, omdat ze hiervoor nog te weinig ervaring hebben.

De leerkrachten missen dus een stuk kennis over hoe de talentontwikkeling vorm moet worden gegeven. Verder geven de leerkrachten aan dat ze een houvast missen voor henzelf, maar ook voor de leerlingen. Door ze de kennis aan te bieden en een houvast te geven, neemt de kans om de talentontwikkeling te stimuleren tijdens het werken en spelen toe.

Het advies voor de leerkrachten is dan ook om het ontwerp de tijd te geven om te werken. Zowel de leerkrachten als de leerlingen moeten in het proces van de talentontwikkeling komen en een verandering zoals deze is niet binnen een week klaar. Ook is het advies om niet te hard van stapel te lopen. Begin eerst met een klein groepje leerlingen, die het op sociaal-emotioneel het hardst kunnen gebruiken. Aangezien het ontwerp niet aan het begin van het schooljaar beschikbaar is, is er nog maar een korte tijd om het in deze klas, in deze situatie toe te passen. Door die reden moeten er keuzes gemaakt worden, bij welke kinderen de leerkrachten het ontwerp dit schooljaar nog gaan toepassen.

Hoofdstuk 5: Ontwerpen

In dit hoofdstuk staan de ontwerpeisen puntsgewijs opgesteld, waarbij de theorie waar de eis op gebaseerd is, erachter staat beschreven. Daarna worden de (voorlopige) doelen van het ontwerp beschreven.

Ontwerpeisen

Theorie

- Het ontwerp moet toepasbaar zijn in verschillende contexten (Dewulf, 2009; Pronk et al. 2020; Competent van kop tot teen z.d. & Veenker et al., 2017). *Het begrip 'context' betekent in dit geval 'situatie'. Het ontwerp moet dus in verschillende situaties toepasbaar zijn. Hierbij kan gedacht worden aan; buiten spelen, binnenspelen, tijdens reken- of taalactiviteiten, met taakwerkjes, in de kring, etc.*
- Het ontwerp moet ruimte bieden voor de eigen verhalen en ervaringen van de kinderen (Janssen-Vos et al., 2017). *Volgens de theorie van Janssen-Vos et al. is het van belang dat de leerlingen de ruimte krijgen om hun eigen verhalen en ervaringen te delen. Deze verhalen en ervaringen zijn ook het startpunt voor de leerkracht, om toepasselijke activiteiten te bedenken.*
- Het ontwerp moet zorgen voor een actieve deelname bij zowel de leerkrachten als de leerlingen (Hooijmaaijers et al., 2016). *De leerling en de leerkracht moeten het samen doen. Het is van belang dat de leerkracht een stimulerende factor is binnen de ontwikkeling van het kind. Het kind krijgt intrinsieke motivatie om zich verder te ontwikkelen. Beide partijen moeten dus actief betrokken zijn.*
- Het ontwerp moet verschillende factoren van de Meervoudige Intelligenties van Howard Gardner bevatten (Hooijmaaijers et al., 2016). *Door de Meervoudige Intelligenties in het ontwerp op te nemen, kunnen de leerkrachten sneller tegemoetkomen aan de verschillende onderwijsbehoeftes in de klas.*
- Het ontwerp moet denkmiddelen bevatten die de leerkrachten de leerlingen kunnen aanreiken (Brouwers, 2019). *Deze denkmiddelen zijn verschillende vragen die er gesteld kunnen worden om het kind tot denken/leren te zetten, die passen binnen de leerstijl van het talent.*

Beroepscontext

- Het ontwerp moet een uitleg van de vier stappen voor de stimulatie van talentontwikkeling bevatten (Veenker et al., 2017; SLO, 2019 & Steller, 2018). Deze ontwerpeis is opgesteld aan de hand van de resultaten van het contextonderzoek, deelvraag 1. *Hierdoor verkrijgen de leerkrachten ook de juiste informatie, waardoor ze zich sneller tot talentexpert kunnen ontwikkelen.*

Behoeftes van de belangstellende

- Het ontwerp moet concreet zijn voor de leerlingen en leerkrachten (Hooijmaaijers et al. 2016).

Deze ontwerpeis is opgesteld aan de hand van de wensen van de leerkrachten, zie bijlage 5.1, 5.4 en de conclusie van deelvraag 3 van het contextonderzoek.

De wensen zijn dat er iets ontworpen wordt wat de leerlingen vast kunnen houden. Hoe concreter voor de leerling, hoe duidelijker het is. Ook voor de leerkracht moet het concreet zijn. Het moet zo duidelijk zijn, dat elke leerkracht de talenten hetzelfde toepast en dezelfde kenmerken binnen een talent plaatst.

- Het ontwerp bestaat uit 15 verschillende talenten. Deze ontwerpeis is opgesteld aan de hand van de wensen van de leerkrachten, zie bijlage 5.1 en de conclusie van deelvraag 3 van het contextonderzoek.

De leerkrachten willen dat er 15 talenten worden uitgewerkt. Het moet overzichtelijk blijven voor de leerlingen, maar ook aan de verschillende onderwijsbehoeftes voldoen.

Doelen

Innovatie

Aan het einde van het schooljaar moet er een verandering plaats hebben gevonden op het gebied van de talentontwikkeling bij de kleuters. Het doel is dat de kleuters bewuster zijn van hun talenten en dat de leerkrachten handvatten hebben om deze ontwikkeling te stimuleren. Het ontwerp zorgt ervoor dat de leerkrachten deze handvatten hebben en geven de leerlingen inzicht in wat hun talent is. Het is van belang dat er één leidraad is, zodat de leerkrachten het ontwerp op dezelfde manier inzetten in hun onderwijs.

Innovatiedoel: een nieuw en creatief ontwerp maken, dat de leerkrachten steun biedt bij het stimuleren van de talentontwikkeling bij kleuters tijdens het vrij werken en spelen.

Implementatiedoel: het ontwerp moet de leerkrachten een houvast bieden om de talentontwikkeling van de kleuters te stimuleren, waarbij de kleuters zelf kunnen zien welk talent zij hebben door concreet materiaal.

Literatuurlijst

Brouwers, H. (2019). *Kiezen voor het jonge kind*. Uitgeverij Coutinho.

Competent van kop tot teen. (z.d.). *Werkbare definitie van talent*. Geraadpleegd op 13 oktober 2021, van <http://www.competentindesocialprofit.be/werkbare-definitie-van-talent>

Delnoy, R., & Van Gelder, J. (2019). *Gesprekken met kinderen*. Geraadpleegd op 7 januari 2022, van <https://www.bco-onderwijsadvies.nl/sites/bco-onderwijsadvies.nl/files/Nice-to-have-Gesprekken-met-kinderen-IDJK-2019.pdf>

Dewulf, L. (2009). *Ik kies voor mijn talent*. 15^e druk. Lannoo.

Dewulf, L., Beschuyt, P., Pronk, E. (2012). *Ik kies voor mijn talent*. Toolbox. Lannoo.

Encyclo. (2021). *Ontwikkeling definities*. Geraadpleegd op 10 november 2021, van <https://www.encyclo.nl/begrip/ontwikkeling>

Hooijmaaijers, T., Stokhof, T., & Verhulst, F. (2016). *Ontwikkelingspsychologie voor leerkrachten basisonderwijs*. Assen: Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum.

Inspectie van het Onderwijs. (2021). *Pedagogisch klimaat*. Geraadpleegd op 10 november 2021, van <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/primair-onderwijs/schoolverschillen/pedagogisch-klimaat>

Janssen-Vos, F., & Van der Meer, L. (2017). *Basisontwikkeling voor peuters en de onderbouw* (tweede druk). Assen: Uitgeverij Koninklijke van Gorcum.

Klein, P.-D. (1999). *Reopening inquiry into cognitive processes in writing to learn*. In: Educational Psychology Review, nr. 3.

Miedema, I., Van Es, W., & Studulski, F. (2010a). *Alles is talent. Deel 1/ Proces*. Utrecht: Drukkerij Folkerstma de Vrije Fries.

Miedema, I., Van Es, W., & Studulski, F. (2010b). *Alles is talent. Deel 2/ Instrumenten*. Utrecht: Drukkerij Folkerstma de Vrije Fries.

Pameijer, N., Van Beukering, T., & De Lange, S. (2010). *Handelingsgericht werken in de klas*. Den Haag: Acco Leuven.

Pronk, E., & Busschots, E. (2020). *Talentgedreven onderwijs geven*. Assen: Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum.

Reimert, M. (2021). *Schoolgids 2021-2022*. Geraadpleegd op 12 oktober 2021, van <https://www.basisschool X-plaats X.nl/index.php?section=25&page=206>

SLO. (2018). Intakevragenlijst kleuters – Leerkracht. Geraadpleegd op 11 november 2021, van <https://talentstimuleren.nl/?file=8340&m=1538402662&action=file.download>

SLO. (2019). *Hoe zie jij talenten van jonge kinderen?* Geraadpleegd op 14 december 2021, van <https://talentstimuleren.nl/?file=8808&m=1566898880&action=file.download>

- SLO. (2021). *Lexion – Brede ontwikkeling*. Geraadpleegd op 23 december 2021, van <https://www.slo.nl/thema/meer/jonge-kind/lexicon/brede-ontwikkeling/>
- SLO. (z.d.). *Taxonomie van Bloom*. Geraadpleegd op 11 november 2021, van <https://talentstimuleren.nl/thema/stimulerend-signaleren/rijke-leeractiviteiten/bloom>
- Steller, E. (2018). *Talent ontdekken, ontwikkelen en ondersteunen*. Geraadpleegd op 11 november 2021, van <https://leerling2020.nl/talent-ontdekken-ontwikkelen-en-ondersteunen/>
- Van Blijswijk, R. (2018). *Lev Vygotsky en de zone van naaste ontwikkeling: Door samen te werken en in gesprek te zijn, zijn mensen in staat tot dingen te komen die nieuw zijn*. Geraadpleegd op 3 januari 2022, van <https://nivoz.nl/nl/lev-vygotsky-en-de-zone-van-naaste-ontwikkeling-door-samen-te-werken-en-in-gesprek-te-zijn-zijn-mensen-in-staat-tot-dingen-te-komen-die-nieuw-zijn>
- Van Dale. (2021). *Betekenis 'interactie'*. Geraadpleegd op 17 november 2021, van <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/interactie#.YZTQImDMJPY>
- Van der Donk, C., & Van Lanen, B. (2020). *Praktijkonderzoek in de school* (4^e druk). Uitgeverij Coutinho.
- Van Doorn, E., & Van Loo, F. (2019). *Mediërend leren (1)*. Geraadpleegd op 10 november 2021, van <https://www.wilakkers.nl/bestanden/424920/pb3309-medierend-leren.pdf>
- Van Onna, J., & Jacobse, A. (2021). *Laat maar zien. Procesgerichte didactiek voor beeldend onderwijs*. Zesde druk. Groningen: Noordhoff Uitgevers BV.
- Veenker, H., Steenbeek, H., van Dijk, M., & van Geert, P. (2017). *Talentgerichte ontwikkeling in de basisschool: een dynamische visie op leren en onderwijzen*. Uitgeverij Coutinho.
- Verhulst, F.-C. (2021). *De ontwikkeling van het kind*. 11^e herziende druk. Assen: Uitgeverij Koninklijke van Gorcum.
- Versteegen, H., & Abell, O. (2011). *Alles is talent. Deel 3/ Ouders en school*. Utrecht: Drukkerij Folkertsma de Vrije Fries.
- Wiktionary. (2019). *Wat is de betekenis van stimuleren?* Geraadpleegd op 10 november 2021, van <https://www.ensie.nl/betekenis/stimuleren#:~:text=stimuleren%20%2D%20Werkwoord%201.,%2C%20aanvuren%2C%20bevo...>
- Zo Begaafd. (z.d.). *Meervoudige intelligentie*. Geraadpleegd op 16 januari 2022, van <https://www.zobegaafd.nl/meervoudige-intelligentie/>